

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΜΙΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΟ "ΘΑΝΟ ΒΛΕΚΑ" ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΛΛΙΓΑ

Αμαλία Κ. Ηλιάδη (Φυλάλογος - Ιστορικός)

Κάποιος μεταπτυχιακού διπλώματος Βιζαντινής Ιστορίας απ' το Α.Π.Θ.
Μιχ. Πιτσάκου 21 - 42100 Τρίκαλα - Θεσσαλία - Τηλ.: 24310 71402

Περιληψη

Η εργασία αυτή ανιφέρεται στη σχέση κοινωνίας - λογοτεχνίας, που έχνηλατείται στο μυθιστόρημα "Θάνος Βλέκας" του Π. Καλλιγά. Η δομή, άρθρωση και πλοκή του έργου, τα πρόσωπα και οι χαρακτήρες του, οι συναφορές του στην κοινωνική πραγματικότητα της εποχής του, συντέλεσαν στη δημιουργία ενός ιδιαίτερου μυθιστορήματος: ο Καλλιγάς "μαστιγώνει", διδάσκει και προκαντός καλεί τους Έλληνες του καιρού του να δουν τη γύρω τους ελειστή πραγματικότητα και να αισθανθούν πην ευθύνη τους γι' αυτή. Ο "Θάνος Βλέκας" του Π. Καλλιγά δεν νίκησε το χρόνο, ως λογοτεχνικό προϊόν. Έχει όμως όλα τα στοιχεία που κάνουν ένα έργο ορόσημο σε μία λογοτεχνία: είναι περίεπιση σπάνια, γιατί, ασύνειδα η συνειδητά, άνοιξε δρόμους κάνοντας μία σημαντική αρχή κι αμέσως "στάθηκε". Σ' αυτή δύμας τη στάση έχουμε το πρώτο ηθογραφικό και συνάμα, κοινωνικό μυθιστόρημα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, έναν λογοτεχνικό πρόγονο που αξίζει να τον σεβαστούμε.

a. Δομή, άρθρωση και πλοκή του έργου.

Η αρχιτεκτονική του έργου του Καλλιγά δε φανερώνει τίποτε περισσότερο από έναν άνθρωπο νοήμονα και διαβασμένο. Η υπόθεση εξελίσσεται αργά, πολύλλογα, αλλ.' ομαλά, η πλοκή ακολουθεί μία λογική σειρά, χωρίς να παρεκτράπει σε τίποτα το παρόλογο, το μυθιστόρημα αρχίζει αβίαστα και το τέλος, αν και υπερβολικά τραγικό - ρομαντικό, δεν έχει τίποτε το χτυπητά απίθανο. Στη ροή της αφήγησης δεν παρουσιάζεται κανένα απρόοπτο εύρημα, κανένα σπινθηριστό επεισόδιο που να συγκρατεί και να ανανεώνει το ενδιαφέρον του αναγνώστη που χαλαρώνει όλοένα περισσότερο. Αν και ό Λ. Πολίτης διαφωνεί μ' αυτή την άποψη, προσθίδοντας στο Θ.Β. προσόντων "καθαρά λογοτεχνικά" όπως η

μυθοπλαστική φαντασία και τη πλοκή, (Α. Πολίτης, Ιστορία α. 181), η άρθρωση των 21 κεφαλαίων του έργου, αν και απ' την ωποψη της σύνδεσης μεταξύ τους είναι πλευράνα ορθολογικά, παρουσιάζεται άτεγγη.

Αναλυτικότερα, τα κυριότερα κεφάλαια, εκείνα δηλαδή που αποτελούν τα στηρίγματα του ιστού στο έργο, είναι τα εξής: Το 1^ο κεφ. όπου ορίζεται ο τόπος και ο χρόνος (σ. 9: "Συχνάκις κατό το θέρος εξήρχοντο της λαμίας χρωίνος ο διδασκαλος της Ελληνικής Σχολής Γεώργιος Ηφαίστιδης και ο εφημέριος εκπλησσίας τινός Παπαΐωνας προς περιδιάβασην"), και τα κρόσωπα του Θάνου της μητέρας, του Ηφαίστιδη, του Παπαΐωνά, και του Τάσου. Δεν είναι άσκοπο που το 1^ο κεφ. αρχίζει με δευτερεύοντα πρόσωπα σης υπόθεσης, γιατί ο Ηφαίστιδης και ο Παπαΐωνας δίνουν συνέχεια στην υπόθεση. Αγ όμως το 1^ο κεφ. είναι σημαντικό γιατί μας κατατοπίζει γύρω απ' όλες τις σκιτήκες και τα πρόσωπα, στο 2^ο κεφ. συντελείται η προώθηση στην εξέλιξη της ιστορίας. Ο Παπαΐωνας μνακοινώνει στη μάνη ότι ο γιος της ξιναίεγεν ληστής, ενώ λίγο αργότερα πληρωφορούνται ότι ο Τάσος τραυματίστηκε και πρέπει να τον μεταφέρουν. Απ' αυτό το κεφ. αρχίζει η περιπέτεια. Όλα τα επόμενα κεφάλαια → 3 - 18, γιτζουν την πλοκή του έργου, που αρθρώνεται και ξετυλίγεται γύρω απ' τις περιπέτειες και την καταδίωξη του Θάνου, τον οποίο η μοίρα και η χωροφυλακή κατατρέχουν ως αδερφό του ληστή Τάσου. Ανάμεσα σ' αυτά τα κεφάλαια σημαντικά είναι: το 4^ο κεφ. που εισάγει δύο νέα πρόσωπα, του Αἴφαντη και την κόρη του Εινφροσύνη, το 13^ο κεφ. γιατί είναι κεφ. κλειδί για τη μετέπειτα εξέλιξη σης υπόθεσης όπως το 4^ο. Εδώ ο Τάσος εκμεταλλεύμενος τις αδυναμίες του συστήματος σχεδιάζει να πάρει στα χέρια του την εύφορη γη των Τριψών, ενώς χωριού της Πελοποννήσου. Στα επόμενα κεφ. 14 και 15, μαθαίνουμε ότι ο Θάνος στέλνεται στο χωριό των Τριψών, αφού ο Τάσος του υπόσχεται ότι του παραχωρεί το 1/2 της γης. Όμως ο Σκιάς, αντιπρόσωπος του Τάσου, επιβάλλει το τυραννικό του συστηματικό στον χωρικούς, που ήταν τόσο αφελείς, ώστε να λιστείνουν σε ευεργέτες → (σ. 134 - 135). Τα επόμενα κεφ. 16, 17, 18 είναι μεταβατικά και δεν προσφέρουν στην εξέλιξη της υπόθεσης. Η εξέλιξη στηρίζεται στην φύση με την οποία ενεργεί ο Θ.Β.

Όμως απ' το κεφ. 19 η υπόθεση παίρνει το δρόμο της καταστροφής. Ο Τάσος έχει προοδεύσει οικονομικά με τις παράνομες ενέργειες του, αλλά δεν θέλει να βιοθήσει το Θάνο ο οποίος ζητά την επέμβαση του Αἴφαντη. Αυτός συνειδητοποιώντας εν τω μεταξύ το πραγματικό αισθημα της κόρης του για το Θάνο, προσκαθεί να τον βιοθήσει. Έτσι στο 20ο κεφ. ο Αἴφαντης αναγκάζει το Τάσο να γράψει μία επιστολή στο Θάνο με την έγκριση του ν' αλλάξει ορισμένα κακά στη ζωή των χωρικών, το σκοπό της

ισπόδις δεν καταφέρνει παρ' όλες τις πανούργιες του να μπαίνει. Τελικά ο Αθηναντής αποφασίζει να κάνει στην εκπολή ο ίδιος με την κόρη του. Το 21^ο μεσφ. είναι αλήθευτο πως κλείνει κάπως απότομα το έργο. Οι κάτοικοι του χωριού εξαγριώνονται από ότινα φυγά τους σφρατού, και πριν προλάβει ο Αθηναντής να φέρει το γράμμα σκοτώνουν τους καταπεστές, μαζί μ' αυτούς και τον αδύτο Θάνο. Ο Λύκαντής και η Ευφροσύνη φτάνουν έπειτα από λίγο. Και το τέλος του έργου σφραγίζεται με τον ανεξήγητο θάνατο της Ευφροσύνης μάλις βλέπει νεκρό το νεαρό.

Ο μύθος του μυθιστορήματος είναι απλός, έτσι που να δίνονται τα καθαρά, σχεδόν γυμνά τα γεγονότα που τον αποτελούν, απέριττη και η αφήγηση, χωρίς φραστικό φόρτο και χωρίς την πολυτελεία του ρομαντικού λόγου. Κι εδώ, στο τέλος του μυθιστορήματος, έχουμε μιαν αντίνομία που πρέπει να σημειωθεί: Ενώ όλο σχεδόν το κλίμακο δίνει την Ελλάδα των Θεωνικών χρόνων με ρεαλιστική πιστότητα, στο τέλος αφήνει το ειδύλλιο δύο βασικών προσώπων να φάνει σε μία λύση, που μόνο ένας πιστός του ρομαντισμού θα προετοίμαζε και θα την θεωρούσε αναπότρεπτη. Ωστόσο για την κατανόηση ενός μυθιστορήματος μιας όλης εποχής βασικά είναι: α) η ιστορική εποχή μέσα στην οποία γράφεται το έργο και β) η λογοτεχνική εποχή του. Σύμφωνα μ' αυτά, η παραπόνων αντίνομία εύκολα μπορεί να εξηγηθεί. Είμαστε στην εποχή που και στην Ελλάδα ο ρομαντισμός διαμόρφωνται ομαδικές και ατομικές καταστάσεις. Δεν ήταν έχω απ' τη σκέψη σύντε απ' τη ζωή των Ελλήνων του 1850. Δεν ήταν μακριά κι απ' τις πράξεις της πολιτείας. Έτσι, κάτιο απ' τη ρεαλιστική απεικόνιση της εποχής, υκάρχει, πολύ σκεπασμένη, όχι όμως και εντελώς εξουδετερωμένη, η ρομαντική αντίληψη για τη ζωή, που κάνει να φαίνονται σήμερα κάπως κατασκευασμένα και τα πρόσωπα και τα γεγονότα του μυθιστορήματος. Οι χαρακτήρες των ανθρώπων είναι απλοί στη σύλληψή τους, μολονότι - καθώς παραπέρει ο Αρ. Καμπάνης - η φροντίδα της διάπλασής τους κάποτε ελαττώνει τη ρεαλιστική τους πιθανότητα. Το τελευταίο αυτό μειονέκτημα που δεν είναι τόπο ενοχλητικά έκδηλο, χαρακτήριζε κι έναν μεγάλο ξένο συγγραφέα, τον Κ. Ντίκενς.

Ο Καλλιγάς σπερίζει τον όλο προβληματισμό του έργων του πάνω σε σχήμα διπολικό. Πάνω σε δύο ακριβία σήμεια, αυτά της δικαιοσύνης και της αδικίας που προσωποποιούνται στις μορφές του Θάνου και του Τάσου αντίστοιχα, των αυροτόνων και των εκμεταλλευτών τους, του λαού και των ιδιοτελών πολιτικών. Το αντιθετικό αυτό σχήμα δικαιοσύνης - αδικίας που προσδιάζει στην νομική ιδιότητα του Κ. προσδιορίζει και το διαχωρισμό μεταξύ καλών και κακών χαρακτήρων, που μερικές φορές πλησιάζει τη δρις της απλότητας.

Παρόλο που ο ίδιος λέει κάπου ότι "ο ανθρώπινος χωρικείρ δεν είναι απλούς περίληπτοι ή μέλαν, αλλά πολυσύνθετοι και πολύλαχτοι εξ αντιμέτων" τον προδίδει η πάτη του, γιατί όπως θα διαύμε, όλα τα πρόσωπα του είναι μονοκόμματα, ιδία απ' την αρχή ως το τέλος, χωρίς αποχρώσεις.

β. Ηθογραφίες - χαρακτηριστικοί προσότοποι (ηρώων του έργου)

Γενικά: Οι ήρωες του Καλλιγά στο Θ.Β. διατηρούν κάποια αίγλη μέχρι σήμερα, γιατί είναι τα πρώτα μυθιστορηματικά ελληνικά πρόσωπα, που ξεφεύγουν απ' τους υπερρριμαντικούς ήρωες των ιστορικών και αισθηματικών μυθιστορημάτων της εποχής, γιατί είναι τα πρώτα πρόσωπα που αρχίζουν ν' αποκτούν σάρκα και οστά, καθώς δένονται οργανικά με το κοινωνικό τους περιβάλλον. Ας αρχίσουμε όμως με τον Θ.Β., τον κεντρικό ήρωα του έργου.

Θάνος: Ο Θάνος αντιμετωπίζει τη ζωή χωρίς υπέρμετρες φύλοδοξίες, με ευγένεια και πραότητα "Ο καλός Θάνος, ο μύριμης ο αποταμευτικός, ο τίμιος και σγαθός". Αυτά είναι μερικά από τα επίθετα με τα οποία τον στολίζει ο Π. Καλλιγά. Ο Θάνος διακρίνεται "επί φιλοπονία και πραότητη και ηγαπάτο παρά πάντων δυσὶ τὸν εγνώριζον, ιδίως δέ παρά → ...σ. 9...). Όμως η ζωή αυτού του φιλόπονου, υπομονετικού, οὔτου εμπιστοσύνης Θάνου, είναι μία συνεχής αποτυχία, ένας δρόμος γεμάτος αποχής και πάκρες. Παρεξηγείται απ' τους ανθρώπους που προσπαθούσε να βιωθήσει κι όμως δεν οδηγείται σε καμία περίτελη σε κάποια βίαιη αντίδραση. Το μόνο που κάνει - αφού έχει υποκέρεψε τα πάντεινα στις φυλακές - είναι να κλειστεί στον εωυτό του και ν' αντιμετωπίσει με δυναστία τους ανθρώπους, για ένα χρονικό διάστημα. Οι ειγανικές ιδέες στις οποίες αναμφισβήτητα πιστεύει διν είναι αρκετές για να τον δώσουν ενεργητικότητα. Ακόμη και τη μοναδική, προσωρινή, ένδειξη αγωνιστικότητας, που ξεσπά επιτέλους (στη σ. 70) την κρατά για τον εωυτό του. Δεν αγανακτεί φτυερά και θαρρετά, αλλά μονολογεί με τον άμοιρο εαυτό του. Κι αυτό ακριβώς είναι το αρνητικό σημείο της προσωπικότητάς του γιατί ο Θάνος έχει όμορφες ιδέες και ιδανικά, δεν ξέρει και δεν μπορεί όμως να παλαιψει γι' αυτά μέσα σ' ένα αντίξοο και άνικο περιβάλλον. Ο Θ. Βλέκας είναι ένας ανήμπορος και αδύναμος ανθρώπος μέσα σε μία ζούγκλα γ' αυτό και πεθαίνει.

Τάσος: αυτός αντίθετα είναι μία πριστικότητα γεμάτη δραστηριότητα. Ξέρει να εκμεταλλεύεται την κάθε ευκαιρία για να εξυπηρετήσει την ιδιοτελή συμφέροντά του, που δεν ξεκινούν βέβαια από ηθικές αρχές του λείπουν οι σωστοί στόχοι αυτούς τους έχει μονοπωλήσει ο Θάνος. Μόνος σκοπός του Τάσου είναι ν' αποκτήσει όσο το δυνατόν περισσότερη

υπεράζοντας στιβήλωτες χρονιστές. Έτοι δεν διατίθεται να παρνά απ' τη νοηματικά στην καρινομία και το αντίθετο, να κλέψει πλούσιους, αλλά και φτωχούς. Το χωριό των Τριφώνων θ' αναστενάξει κάτια απ' την κατογή του. Θ' αφήσει τον ίδιο του τον αδερφό έρμαιο των χωρικών. Είναι κοντρός και αδυσωπητός. Για όλα αυτά βέβαια ευθίνεται ο ίδιος, όμως, έμπροσθιά υποθέλλεται απ' την ανόητη μητέρα του που τον θεωρούσε (α. 10).

Όποις χαρακτηριστικά αναφέρει ο ίδιος ο Καλλιγός, αν ο Τάσος είχε οικόπετμα - έμβλημα, αυτό θα ήταν το "aut Caesar, aut nihil" (→ είτε οικόπετμα - έμβλημα, αυτό θα ήταν το "aut Caesar, aut nihil" (→ είτε Καίσαρας, είτε τίποτα). Και καθώς δεν ήταν απ' τους ανθρώπους που θα μπορούσαν να είναι ένα "τίποτα", το τέλος του μυθιστορήματος των Βρίσκει απόλυτο ευριαργό και ρυθμιστή μιας μικρής και παρένομης αυτοκρατορίας. Πλέοντος ο Καλλιγός αντιμετωπίζει τον ήρωα του αυτόν με συμπάθεια (μάλιστα η περιγραφή στη σ. 58-59 της συμπλοκής των ληστών με τους Αλβισινούς σε μία κορυφή της Οίτης, αφήνει να διαφαίνεται ο θυμομαρτός του προς τη γενναιότητα και την επιδεξιότητα του ληστή) και διευκρινίζει πως τα ολισθήματά του δεν οφείλονται στην ανηθυικότητά του, αλλά σε υπέρμετρη φύλαξη και ωλευμη ισχυρών ηθικών στηριγμάτων που θα τον οδηγούσαν σε σωστή διοχετευση της ενεργητικότητάς του. Είναι γεγονός πως ο Τάσος πείθει περισσότερο σαν τύπος απ' το Θάνο, γιατί βρίσκεται πο κοντά στ' ανθρώπινα δεδομένα. Όσο κα αν τη μονόπλευρη παρουσίαση του κακού του χαρακτήρα τον κάνει αντιλαθητικό, όμως σε πολλά σημεία είναι ένας "γνήσιος" ανθρώπος που νοιάζεται για τα προσωπικά του συμφέροντα. Δικιάς άλλωστε συμβαίνει και στην πραγματική ζωή.

Σύμφωνα με τον Άλ. Σαχίνη, τα πρόσωπα των δύο αδελφών, του Τάσου και του Θάνου, αποτελούν τους δύο πόλους του μυθιστορήματος ανάμεσα απ' την αντίθεση των χαρακτήρων τους υποβάλλει τη στάση του ο συγγραφέας. Με την επιβράβευση της κακίας και της ατιμίας και με την υποχρήση της εργατικότητας και της καλοσύνης, διακρίνεται η τοποθετησή του και η αντηποχία του για την εξέλιξη του νεοσύστατου κράτους. Και το κονιωνικό περιβάλλον βρίσκεται σ' αυτή την αντίθεση με το μέρος του Τάσου κι όχι του Θάνου έτοι ο Θάνος εμφανίζεται ως θόμα της ανεξέλεγκτης και ακαταστάλικτης κοινωνίας στην Ελλάδα των μετεπαναστατικών χρόνων.

Δίκια στους κεντρικούς αυτούς ήρωας κινούνται άλλα, δευτερεύοντα πρόσωπα που η συμβιολή τους στην εξέλιξη του μόδου είναι σημαντική. Ο Ν. Αύραντης, ο στοργικός προστάτης του Θάνου, που εκφράζεται εναντίον της ληστείας αλλά ο ίδιος κρύβει τους ληστάς που διώκονται απ' τις ελληνικές αργές προκειμένου να εξασφαλιστεί απ' αυτούς, είναι ο χαρακτηριστικός τύπος του αγαθού αφέντη. Στις σχέσεις του με τους

καλλιγούς δείχνει συμπαρόστωση και κατακύρωση. Με τον τρόπο αυτό
πινάκινος εξασφαλίζεται ότι το γένον εξέτερο τους εντύπωση μας κάνουν σι-
νάς του για την οργάνωση και τη λειτουργία ενός κτήματος στο 16^ο αιώ.
Άλλες του για την οργάνωση και τη λειτουργία ενός κτήματος στο 16^ο αιώ.
α. 145 - 146. Οι ίδιες του φανταρόνων ανθρώπων αρκετά ξεκίνησαν και
επαλλαγμένο από τις κατανωνες συμβαπικότητας της εποχής του, ώστε να
καπαλαβαίνει κακή η καπακίσση θέτει σε κίνδυνο την ίδια την τάξη πον-
γιοκτημάτων. Ο μετριοπαθής και συμβιβαστικός χαρακτήρας του δεν του
επιτρέπει να συγκρουστεί ανεκτά μ' ανθρώπους που περιφρούνει αλλά και
που με επιτηδιούτητα εκμεταλλεύεται για να εξυπηρετήσει τις υποθέσεις
του.

Η Ευφροσύνη είναι ένα πλάσμα που μας καραπέμπει στο ρομαντισμό.
γιατί πλάστεται μόσα από αυτή τη διάσταση (σ. 30). Έτσι εξηγούνται οι
λατοθυμίες, οι βαρυτικές αδιαθεσίες και ο ανεξήρητος θάνατός της. Όμως
σεν απιθανό σ' αυτές της τις ιδιότητες έργωνται να εμφανιστούν οι άλλες
που πολιτικές, όπως η ευεπιφροφία της και η αποικασιστικότητά της που
κάνουν τον πατέρα της να την εμπιστεύεται σ' όλες του τις δουλειές. Η
Ευφροσύνη είναι το μοναδικό κάθε "ειδικού" καριερού της εποχής. Σαν
γήτισα κατέλιπε της υανίθρου αισθάνεται ντροσή για τον έφωτό της προς τον
Θάνο και προσπαθεί να τον κρύψει από τον πατέρα της. Επίσης
αντιμετωπίζει με υστερική ευαισθησία την "προσβολή" της από τον Ιαπετό.
Όμως δεν είναι ανόητη η καρδιά της ξεχελίζει από αληθινή αγάπη και από
ότι φαίνεται έχει την εκενότητα να κρίνει σωστά: Αναγνωρίζει την
ανιστερότητα του Θάνου μπροστά στον τόσο γελούδιο αλλά και πονηρό¹
Ιαπετό. Όμως τέλος η Ευφροσύνη αναδισενέστει πρόσωπο τραγικού γιατί
συνθίζεται από γεγονότα μεγαλύτερά της που ξεπερνούν δηλαδή, τις
πανιότητές της να τα καταλαβει: είναι γιατί τα γεγονότα βαρούνουν για το
μυθιστοριογράφο πολύ περισσότερο από τα ίδια τα πρώτα, που
χρησιμεύουν μόνο σαν πρόφωση μας αφηγηματικής πλοκής.

Στην "καλή" αυροτική κοινωνία της ελληνικής υπαίθρου,
αντικαροτίθεται η αστική κοινωνία της εποχής με κύριο εκπρόσωπο την τον
Ιαπετό. Ο Ιαπετός είναι ο χαρακτηριστικός τόπος του νεότελλου διανότη,
του αναιδούς προικοθήρα. Είναι ένας άνθρωπος με υαέρματρο εγκαίριο, που
όμως γνωρίζει πολλά καλά τους κοινωνικούς τόπους και ξέρει να καλύπτει
τις ραδιοστρογγίες του μ' επίληπτη νομιμότητα. Στην διαγραφή αυτού του
τόπου η σάτιρα του Καλλιγύ γίνεται οξύτερη. Ο τόπος όμως αυτός
εμφανίστηκε και κινητηριώστηκε πάρα πολύ συχνά από την παγκόσμια
λογοτεχνία, υπαρχούν πολλά πρότυπά του, περιβάλλεται από τη γενική
αποδοκιμασία, κι ήταν αρκετά εύκολο να ουτιριστεί. Ούτε εφούρε ο
Καλλιγύς τίποτε νέο για τον υφρακτηρό του, εκτός από μία φράση

πραγματικά έξυπνη, που είναι και η μόνη επιγραμματική φράση του βιβλίου του: "Ομῆλι κάντοτε ελεφφές περί των σοφαρών και σοφαρός περί των συτιδιωνών". Ο Ιεραπότας είναι ένας τύπος απόλυτης έλλειψης, χωρίς αύτες μία πτυχή μέσα του που να κλείνει κάπι το συμπληθητικό.

Γέρει απ' αυτούς τους κύριους ήρωες του μυθοπορήματος κινείται κι ένας αριθμός από απλούς κομψάρους: η Βαρβάρα Ήλέκα - η μητέρα των ηρώων μας - με το θουμασμό της για τον επιτήδειο Τάσο και την αποδοκιμασία της για τον ταπενό Θάνο, ο Ηραιοπίδης φιλανταρός αρχαιολάτρης και πλευρικός τύπος σ' όλες τις εκδηλώσεις. Μορφώθηκε στη Δύση και χαρακτηρίζεται από συντηρητισμό και ισχυρογνωμοσύνη. Υπάρχει ένα ολόκληρο κεφάλαιο γι' αυτόν αρκετά αστείο. Πάντα μένος στην αρχαιομάθεια, υπερασπίζεται την αρχαία γλώσσα και τα αθηναϊκά πολιτειακά συστήματα του 5^{ου} αι. π.Χ., και δεν διστάζει να πατήξει οτιδήποτε αντίθετο ή να βρεθεί στο δρόμο του. Ξέρει όμως να υπερασπίζεται το δίκαιο. Ο Θάνος χρειάζεται αθωότητά του σ' αυτόν. Είναι έξιπτνος κι εύπτροφος, προσόντα με τα μπολα αιχμαλωτίζει τους αντιπάλους του.

Πρέπει ο Καλλιγάς απ' τους νεοελλήνες μυθοποριογράφους, παρουσιάσει τον τίπο του "λογιότατου", του σχολαστικού δασκάλου, που συχνότατα ξαναγυρίζει αργότερα στην ελληνική λογοτεχνία και προ πάντων στις κειμοδίζει, κι αυτό βέβαια πρέπει να τον αναγνωρίστε! Συνήθως μόνο οι μεγάλοι συγγραφείς δίνουν στην τέχνη ένα νέο τύπο, αλλά αυτοί των ολοκληρώνουν. Ο Καλλιγάς δικιάς των επιστράφησ σχηματικά δεν του εμφύσησε ζευγή περισσότερη απ' ότι σ' όλα του πρόσωπα.

Ακολουθεί ο Παπιάνων, αρχαιολάτρης, κι αυτός που εκπικλάζεται όμως απ' την ισχυρή παροιασία του φίλου του Ηραιοπίδη, ο μοίραργος, που καταδιώκει τον Τάσο που ξεσπά τη σύλληψή του στον αθώο αδελφό του, ο πλοίαργος Ζάρπης, σκληρός και αδίστικτος ναυτικός του θυμίζει περισσότερο πειρατή, μια σειρά από Τούρκους αξιωματούγονους και πασάδες που χρησιμοποιούν κάθε μέσο για να πραγματώσουν τους ιδιοτελείς πονούς τους ή χαρακτηρίζονται απ' την ανατολίτικη νεθρότητα, (σ. 41), ο όληνας ανακριτής της Χαλκίδας που εκπροσωπεί το σαθρό υπόστρωμα των ελληνικών δημόσιων υπηρεσιών με την ατέλειωτη γραφαιοκρατία και την ρουσφέτια, ο εμπρικίνος βερωπητής που υποστηρίζει δημοκρατικές αρχές σ' αντίθεση με τον μερούλινο χωρικό που επιμένει στη στείρα θρησκοληψία του (σ. 90 - 91), ο λαός των Τριβάνων, ο βιασανισμένος και απογοητευμένος που μετά τις παροτρύνσεις του Ταγαρόποντού επιναστατεί, σγωνόντας τα λόγια του μετριοπαθείς προέδρου του και του πράου παπά του, ο προστότης επαργίας, που συνεχίζοντας το έργο των άλλων θησυόντων, επιδιώκει να

Καλλιγάς είδε την ελληνική κοινωνία του καιρού των με το έπαλητο μάτι του κοσμοπολίτη που γυρίζει στον τόπο του μετά από σπουδές και παραμονή στην πολυτισμένη Ευρώπη, όλη και τη φυσική ευημένη του ανθρώπου που διέν ξυπάστηκε στο εξωτερικό και αγαπάντει εύλεκτρινά τη φύλη του. Η άμεση παραβολή της πρωτόγονης και παρόλης ντόσιας κοινωνίας με τις κατασταλαγμένες ξένες, τον χρησιμεύεις για να διακρίνει αμέσως και να συλλέψει τις έκδηλες αντιθέσεις ν' αντιληφτεί και ν' αντιμετωπίσει πρώτος αυτός τα χαρακτηριστικά του ελληνικού περιβάλλοντος. Ο Καλλιγάς παρατηρεί με οξυδέρκεια γύρω του τη ζωή και εμπνέεται απ' αυτήν με εποικό να κρίνει ο,τι έβλεπε. Οποιοσήποτε η τέχνη προχωρά πιο πέρα από την απλή προστήρηση και περιγραφή μεταβοτίνει τη ζωή και την αναστυλέται ποιητικά. Ο Καλλιγάς δεν είχε τις ικανότητας εισινητήτου λογοτέχνη, εκομινως δεν ήταν σε θέση να περιβάλλει τη σύλληψη του με μαρρούπημάνη καλλιτεχνική μορφή. Πάντως δημιούργησε προηγούμενο ρεαλιστικής δραστης της τέχνης, η οποία οδήγησε στην ανάπτυξη του εστικού και κοινωνικού μιθιστορήματος στην Ελλάδα. Άλλωστε ο Π. Καλλιγάς στάθηκε στη διάρκεια της ζωής του περισσότερο νομικός και πολιτικός παρά λογοτέχνης γι' αυτό θα πρέπει να δούμε στο "Θάνο Βλέκα" ένα ακόμη σχήμα μέσα από το οποίο θα είχε τη δυνατότητα να προβάλλει με τρόπο απλούστερο, απ' ο,τι μ' ένα νομικό ή πολιτικό σύγγραμμα στο κοινό των αναγνωστών του, τις πολιτοκόρες, κοινωνικές, ακόμη και οικονομικές του απόψεις. Δεν πρέπει να είμαστε τυχαίο το γεγονός ότι οι κοινωνικοπολιτικές αντιλήψεις που προβάλλονται στο "Θάνο Βλέκα", ταυτίζονται μ' αυτές που ακολούθησε στην πολιτική του σταδιοδρομία ο συγγραφέας. Στην προκειμένη περίσταση για τον Καλλιγά η λογοτεχνία λειτουργεί σαν μία δυνατότητα πρόσβασης στο χώρο της κοινωνίας, στο γύρο της πολιτικής και ηθικής της υπόστασης. Ο Mario Vittori στο έργο του σημειώνει: "ο Θ.Β. του Π.Κ. είναι απ' αυτά τα σημαντικά επεισόδια, έστω και αν έμεινε δίχως άμεση συνέχεια. Ο Καλλιγάς είναι ο μόνος συγγραφέας που δίγνος να τυφλωθεί απ' τα ιδεώδη ενός μελλοντικού μεγαλείου της Ελλάδας, είχε το θάρρος να κοιτάζει αδιστυκτα τις πληγές της πατρίδας του".

Μερικοί μελληττες υποστηρίζουν ότι ο "Θάνος Βλέκας" του Καλλιγά, εφόσον παρουσιάζει αρκετά και ζωντανά ρεαλιστικά στοιχεία στην περιγραφή, δια πλορούσε να χαρακτηριστεί ότι αντιπροσωπεύει πρόσιμο είδος ρεαλιστικής γραφής. Πραγματικά η περιγραφή των φυλακών της Χαλκιδάς η εξεικόνιση της λειτουργίας της δικαιοσύνης κατά την Οθωνική περίοδο, τα χάλια των ανακριτών και των δεσμοφυλάκων, φέλη η ακτινοστασία και η αποναυρησία της πρωτογενούς πολιτείας, περιγράφονται

ζωηρότατα. "Το δεσμωτήριον του Θάνου", γράφει ο Καλλιγός, "αμοίβει κρυπτέν Τάρταρον..." → σελ. 65 - 66.

Βέβαια, μελετώντας κανείς προσεκτικά το έργο, διακρίνει κάπους πολιτικές νίξεις, γιατί τα προβλήματα που εγγίζει ο Κ. με το μυθιστόρημά του και που αποτελούν τον θεματικό του ιστό, είναι φαντερό πως δεν αναφέρονται γενικά και αδριαστα στις κοινωνικές και πολιτικές δομές της οθωνικής Ελλάδας, αλλά αποτελούν εμπεριστατεμένη πραγματικότητα. Επομένως θα μπορούσαμε να πούμε, ίσως με κάποια εκφυλακτικότητα, ότι το έργο περιέχει και στοιχεία πολιτικού μυθιστορήματος (π.χ. σ. 114: "Ουδέ τη πρόνοια της εν Προνοίᾳ περί διανομής δύλης της εθνικής γης πρό της αφίξεως του βασιλιάς, έφθασεν εγκαίρως, ώς εκ της προνοίας εκείνων, οίτινες αβέσσαντες τό φως των εθνικών συνελεύσεων ήλπιζον νά προσφέρουν τό φωναράκι των ως μόνον λύχνων τοις ποστί και φως τοις τρίβοις του νέου πρεμόνος και του ένθους. Φαίνεται δύμας όπι ελανθύσθησαν, διότι η αντίβαστηλα εβίρεθη εν τοι σκάτει και μετεχειρίσθη τά εκ Γερμανίας προνομιούχα φωσφορικά εναύσματα, διά νά φωταγωγήθη πρός λύσιν του νέου αινίγματος της Σφιγγός, γης άντει ανθρώπων και γυναικῶν φύνει γης")

Όμως παρ' όλα τα στοιχεία πολιτικού μυθιστορήματος που περιέχει, δε θα μπορούσε με κανένα τρόπο να χαρακτηριστεί πολιτικό μυθιστόρημα, αφού η σάτιρά του δεν έχει έντονα δηκτικό χαρακτήρα. Όμως κατά πόσο μπορούμε ν' αποδώσουμε αυτό το δεύτερο κάπως χαρακτήρα της σάτιρας σε εγγενή αδιναμία του Π. Καλλιγά να σαπίρασε με επιδεξιότητα, αποτελεί από μόνο του ένα πρόβλημα.

Είναι ήδη γνωστό, πως βασική επιδίωξη του συγγραφέα είναι να συγκρατήσει το ύφος του στο χώρο της χωρίς πρόσοληση και χυδαία γελοιοποίηση ειρωνείας. Εξάλλου η επιτυχημένη πορεία του στον πολιτικό στίβο της χώρας, βεβαίωντε, τουλάχιστον τις κάποιοι βαθμού, πως δεν πρόκειται για φυσιογνωμία με συγκεκριμένες αδιναμίες στην ευγλωττία και την εικοτοχία των λόγων. Η σάτιρα του Κ. χαρακτηρίζεται από λεπτότητα κι από εξυπνάδα. Χαρακτηριστική είναι η σάτιρα του τύπου του Ιακετού και του τύπου του Γραμματικού Ηφαιστίου. Και σωστά παραπέμπει ο Γ. Τσοκόπουλος στον πρόλογο του Θ.Β. "Άλλα η σάπιρά του δεν είναι πικρά και ορμητική επίθεσις λαβελλογράφου, αξιούντος να διώρθωση τὸν κόσμον. Ο ειρωνιστής εδώ είναι ένας καλόβολος και επιλεκτής ασφάς, ο οποίος μή κρύπτει τίποτε, αποκαλύπτει τά πάντα, δέν τά δικαιολογεῖ μέν, φαίνεται δύμας ότι τά παραδίχεται εις μίαν φυσικήν και μοιραίαν συνέπειαν εξαιλείεται τήν οποίαν ελπίζει καλυτέραν".

Γενικά, η έκφραση και ο λόγος του Κ. στο Θ.Β., συγκρινόμενος προς την επιτέτοτε μεγάλη άλλων σύγχρονων ιστορικών μιθιστόρημάτων, είναι αντίστοιχη μεγάλης άλλων σύγχρονων ιστορικών μιθιστόρημάτων, είναι κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός. Κατώ δώμας από αυτή τη στερεότητα, κάποιος Έπρος, και όχι στερεός.

Η άποψη από όλα τα αξιόλογα λογοτεχνικά έργα είναι δεμένη με την εποχή τους είναι κοινή παραδεκτή. Εκείνη όμως που έχουν στις σελίδες εποχή τους είναι κοινή παραδεκτή. Εκείνη όμως που έχουν στις σελίδες τους τη διάρκεια, "δινούν" τον ανθρώπο δώμας ήταν και πριν απ' την εποχή τους, κι όπως θα είναι κι έπειτα απ' την εποχή τους. Αυτή τη διάρκεια δεν είναι ο "Θάνος Βλάκας". Δεν γνωρίζε το χρόνο, έχει δώμας όλο τ' άλλα στοιχεία, που είναι έργο το κάνονταν αρδετήμε σε μία λογοτεχνία. Ο Καλλγάς είναι περίπτωση απόνια. Με το μιθιστόρημά του έχουν κάτι πο σύμφωνο με την ιδιοσυγκρασία του: μαστίγια, δίδαξ, κάλεσε τους Ελλήνες του καιρού του να δουν τη γύρω τους ελλαστή πραγματικότητα και να αισθηταίσουν την ευθύνη τους. Είναι περίπτωση σπάνια, γιατί αισθητικά ή συνειδητά, ανοίξει δρόμο, τον φέρει για τους αέλιους, και αυτός αναζήτησε πάλιον τον προορισμό του. Εκτίνε μια σημαντική υργή. Κι αμέσως στάση. Σ' αυτήν όμως τη στάση έχουμε το πρώτο ηθογραφικό και μαζί κοινωνικό μιθιστόρημα, έναν λογοτεχνικό πρόγονο που αξίζει πολύ να τον στηθαστούμε.

Βιβλιογραφία:

1. Vitti Mario, Ιστορική λειτουργία της ελληνικής ηθογραφίας, Κέδρος '1980.
2. Δημήτριος Κ. Θ., Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, Ικαρος '1975.
3. Θρύλου Δ., Μορφές της ελληνικής πεζογραφίας, τόμ. Α'.
4. Καρρούσιας Κ., Καλλγάς Π., Η ζωή και το έργο του, 1937.
5. Καλλγάς Π., Θάνος Βλάκας εκδ. "ΠΟΣΙΔΑ". (στο οποίο παραπέμπω).
6. Καναντζή Δρ., Διπλές εξέταση της Ελλήνων διπληματογράφων, 1920.
7. Πεζίπης Δ., Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, ΜΙΕΤ 1978.

8. Σοχίνης Απ., Το νεοελληνικό μυθιστόρημα Κολλάρος, 5^ο 1980.
9. Τερζάκης Α.γ., Το νεοελληνικό μυθιστόρημα, στο περιοδ. "Ελληνική Δημιουργία" τεύχ. 138, 1953.
10. Τσοκόπωλου Γ., εισαγ. Παύλου Καλλιγά, Θάνος Βλέκας, 1923 σ. 6 - 21.
11. Χάρης Γ., Έλληνες πεζογράφοι, τομ. Γ', 1968.

Summary

This assessment refers to the relation between society and literature that it is been traced in the novel "Thanos Vlekas" of Paul Kalligas. The structure and plot of the novel the heroes and the characters, the references of the story to the social reality of its era, all of them have achieved a very special creation, a very astonished novel: P. Kalligas strikes, teaches and above all invites Greeks of his time to see the horrible conditions that have surrounded them and feel responsible for this situation. "Thanos Vlekas", of P. Kalligas did not manage to win the time as a product of literature but it has got all the elements that make a work worth of being an important "border" in Greek literature: it is a very rare case, because consciously or unconsciously, opened new ways, new horizons, making a significant start point, although it stopped at once. But in this "station" we have the first ethnographical and also social novel of the brand new Greek State, a literary ancestor that is worth of our respect.